

VARIA

— KÖNYVISMERTETÉS —

Aquinói Szent Tamás: *A Summa Theologiae kérdései a jogról*
Budapest, Szent István Társulat, 2011. 272.

„Az alázat teszi az embert alkalmassá Isten befogadására, az teszi képessé a bölcsességre.”
(Aquinói Szent Tamás)

Aquinói Szent Tamás a skolasztika¹ három nagy korszaka közül a XIII. századi második – a virágzás – korszakának, avagy az ún. summák korának² itáliai származású legnagyobb hatású gondolkodója volt. E korszakban indult meg a filozófia elhatárolása a teológiától, bár ekkor még jellemző volt az Aquinói Szent Tamástól sokat idézett „*philosophia ancilla theologiae*”, azaz a filozófia a teológia szolgálóleánya kifejezés, miszerint a filozófia és a természetes éssen alapuló gondolatmenet csak szolgálhatja, de nem helyettesítheti a kinyilatkoztatás teológiáját.³ Tamás 1225/26-ban született Roccaseccában, az aquinói grófok családjában. Széleskörű műveltsége, és szenvedélyes érdeklődése Isten megismerése iránt alapozta meg műveinek nagyszerűségét, és azóta is elismert kiemelkedő jelentőségét. Tamás jogbölcseleti nézeteit mesterművében, a *Summa Theologiae*-ben (1266–1273), valamint a befejezetlenül maradt *De regimine principum* című művében fejtette ki. Tamás 1265-ben kapta az utasítást, miszerint menjen Rómába, és ott alapítson stúdiumot (rendi teológiai főiskolát) a római provincia választott növendékei részére. Tamás ezen római tartóz-

¹ A skolasztika a középkori keresztény teológiai és bölcseleti gondolkodás szellemi irányzatainak összefoglaló elnevezése, amely a X. századtól a XV. századig tartott. E korszak gondolkodóinak célja a hit és az értelem összhangját biztosító, tudományos és átfogó világnézeti rendszer kialakítása volt. A skolasztika irányzatának fő kérdései voltak elsősorban Isten létének és mibenlétének értelmi megvilágítása, Isten világunkhoz való viszonyának tisztázása. A kor gondolkodói bibliai kommentárokból, Platón- és Arisztotelész-magyarzatokból és összefoglaló summákban fejtették ki elképzeléseiket és ezek a művek szolgálták a középkori egyetemi képzés vezérfonalául. (<http://www.enc.hu/lenciklopedia/fogalmi/teol/skolasztika.htm>) (letöltés dátuma: 2013. 01. 16.)

² A skolasztika azon időszaka, amely során a skolasztika nagy átfogó, konstruktív szintézisei születtek, ld. Aquinói Szent Tamás *Summa Theologiae* c. művét

³ SZÉKELY László: William Paley természetes teológiája – ma. *Vigilia*, 77. évf., 2012/3. 89.

kodása alatt kezdte el a *Summa Theologiae* írását (1265 és 1268 között készült el az első rész, a *Prima Pars*). Elsősorban azokkal a rendtársaival kellett foglalkoznia, akiket nem találtak alkalmasnak arra, hogy valamelyik *studium generaléba* kerüljenek. Őket kellett a Szentírás magyarázatán túl teológiára oktatnia, amelyre, mint leendő gyóntatóknak nagy szükségük volt. A domonkos rendben készült summák közül az elsők éppen a gyóntatók számára írt kézikönyvek voltak. Tamás bizonyosan nem volt egészen megelégedve ezen művekkel, amelyek a hallgatóknak csak részleges képet nyújthattak a teológia egészéről. Ezért minden Rómában végzett tevékenységét olyan kísérletként kell értelmeznünk, amellyel rendtársai képzését szélesebb alapokra kívánta helyezni.⁴

Szent Ágostonhoz hasonlóan Aquinói Szent Tamást is foglalkoztatta a hit és a tudás viszonya, mivelhogy mindkettő Istentől eredeztethető. Ezen egység megtalálható értekezésében: a hitnek és a tudásnak nem csak az eredőjük közös, hanem közös a céljuk, az igazság, és következésképpen a két igazság nem mondhat ellent egymásnak. Ellenben e cél elérése érdekében alkalmazott módszertanuk, eszközeik eltérőek, hiszen a tudomány a fizikai, teremtett dolgokból indul ki, és úgy próbál eljutni Istenhez, hogy ezeket vizsgálja, míg a hit, a teológia vizsgálódásainak központjában Isten áll, és a kész kinyilatkoztatást elemzi. Arisztotelész hatására elkülönítette a dolgokban a ténylegesség (*actus*) és a lehetőség (*potentia*) állapotát. A *Summa Theologiae*-ban – bár a benne rögzített kérdések és feleletek alapján keresztény dogmákból indul ki – Arisztotelész hatása tükröződik vissza.

A *Summa Theologiae* összesen 613 kérdésből (*quaestio*ból), 3106 szakaszból (*articulus*ból), és 10.000 megcáfolt kérdésből áll.⁵ A szakaszoknak is meghatározott szerkezetük van, miszerint minden szakasz egy-egy kérdéssel kezdődik, majd e kérdést általában negatív módon megválaszoló „kontra-tézis” melletti érvek következnek. Ezt követően a az előző érveknek ellentmondó cáfolat következik, és legtöbbször valamilyen egyházi tekintélyre (ritkábban Arisztotelészre) hivatkozik, majd a szerző válasza, amelyben ismerteti a kérdés megválaszolásához használt elméleti keretet, és magát a választ. Végül a szakasz elején elhangzott, közben ellenérvekké lett érveket vizsgálja és válaszolja meg pontról pontra.⁶ A *Summa Theologiae* szerkezeti felépítése is jól tükrözi a mű elkészítésének okát is, miszerint Tamás célja e mű alapján történő oktatás volt.

A mű három nagyobb egységre tagolódik. Az első rész (*Prima Pars*) Istenről, a Szentháromságról, az angyalokról és az emberekről szól. A második rész (*Secunda Pars*) erkölcteológiai értekezést tartalmaz, amelyet a szerző két további részre bontott, mégpedig az általános erkölctan (*Prima Secundae*), valamint az egyes erények erkölctanának (*Secunda Secundae*) alrészreire. Tamás nem határozott meg konkrét

⁴ DEÁK Viktória Hedvig: Aquinói Szent Tamás teológiai summája és a *Summa* teológiája. *Vigilia*, 69. évf. 2004/5. (<http://www.vigilia.hu/regihonlap/archiv.html>)

⁵ AQUINOI Szent Tamás: *Summa Theologiae. (A teológia foglalata.)* I/1. Budapest, Telosz Bt., 1994. és I/2., Budapest, Telosz Bt, 1995.

⁶ TÓTH Zita: *Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae (A teológia foglalata)* (<http://phil.elte.hu/logic/filtort/Summa-segedlet.pdf>) (letöltés ideje: 2013. 01. 16.)

erkölcstant művében, hanem az ember Istenhez történő visszatérésével foglalkozott,⁷ ami az ember végső célja. Eszerint vizsgálja, mi ez a cél (a boldogság), milyen eszközökkel érheti el e célt az ember (erények, törvény, kegyelem), illetőleg melyek azok a dolgok, amelyekkel eltávolodik tőle (bűn). A harmadik rész (Tertia Pars) pedig a megtestesülést, Krisztus életét és szenvedését, valamint a szentségeket taglalja. Az első rész második kérdésének bevezetése röviden összefoglalja az egész mű tartalmát: „Először Istenről tárgyalunk, másodsor az értelmes teremtmény Isten felé irányuló mozgásáról, harmadszor Krisztusról, aki emberségében számunkra az Isten felé való törekvés útja.”

A 2011-ben kiadott *Summa Theologiae kérdései a jogról* című könyv pedig a második részből (Secunda Pars),⁸ annak a Prima Secundae, valamint a Secunda Secundae részeiből gyűjti össze a joggal kapcsolatos kérdéseket. A *Summa Theologiae* fentebb említett szerkezeti felépítéséből jelen mű 25 kérdést dolgoz fel több mint kétszázötven oldalon keresztül (bibliográfia nélkül), a kérdéseken belül pedig további szakaszokra tagolódik. 19 kérdés származik a Prima Secundae alrészéből, és 6 kérdés a Secunda Secundae alrészéből. Ezek alapján két fő témát dolgoz fel a mű. Az első téma (3–198.) a törvénnyel foglalkozik, először általánosságban, majd egyes törvényfajtákat meghatározva ezeket elemzi. Így külön kérdésben taglalja a szerző az örök, a természet-, az emberi, a régi, valamint az új vagy evangéliumi törvényt, illetőleg további kérdésekben foglalkozik a ceremóniális parancsokkal, az ítélezési parancsokkal. A második téma (201–253.) pedig a joggal, az igazságossággal, az igazságtalansággal, az ítélettel, valamint az elvett dolgok visszatérítésével kapcsolatos kérdésekre ad választ. A kérdések eredeti számozásukkal kerültek be a könyvbe, az első az XC. számú, „A törvény lényegéről” című. Az alábbiakban e két fő téma elemzését kívánom ismertetni.

Az első rész (Prima Secundae), amely tehát a törvény lényegéről, valamint az egyes törvényfajtákról szól, egy rövid elméleti alapokat érintő fejtegetést követően a különböző törvénytípusok definiálásával, minőségével, jelentőségével foglalkozik. A törvény lényegéről szóló kérdéskörhöz kapcsolódóan négy kérdést fejteget: vajon a törvény az észhez tartozik-e, vajon a törvény mindig a közjóra irányul-e, vajon bárkinek az esze törvényalkotó-e, illetőleg vajon a kihirdetés a törvény lényegéhez tartozik-e. A kérdéskör első szakaszában azt vizsgálja Tamás, hogy vajon a törvény az észhez tartozik-e. Ezen keresztül kívánom bemutatni Aquinói Szent Tamás művének felépítését, amint azt korábban, a *Summa Theologiae* szerkezetének jellemzésekor ismertettem. Elsőként úgy közelíti meg a kérdést, hogy egy apostoli kijelentésre

⁷ PALÁNKI Tamás István: *Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae – Prima Pars*, (<http://kulturortortenet.blogspot.hu/2011/04/summa-theologiae-1-resz.html>) (letöltés ideje: 2013. 01. 16.)

⁸ A Secunda Pars bevezetése: „Mivel az ember Isten képmására lett teremtvé, amennyiben az a kép más »értelmes, szabad akarátú és természeténél fogva hatalommal rendelkező lény« jelent, amint Damascenus mondja, miután szóltunk a mintáról, tudniillik Istenről, és azokról, amik az isteni hatalomból akarati elhatározása szerint erednek, hátra van, hogy a képmását, vagyis az embert abból a szempontból vizsgáljuk, amennyiben szabad akarátú és saját cselekedetei felett hatalommal rendelkező lényként ő maga saját tetteinek léteve.”

alapozva azt mondja, a törvény nem tartozik az észhez.⁹ Ezt megerősítendő azt írja, hogy a törvény nem az észhez, hanem az akarathoz tartozik, és azokat, akikre vonatkozik, a helyes cselekvésre indítja. Ezzel szemben áll, hogy a törvény parancsol és tilt, és mivel a parancsolás az ész műve, úgy a törvény az észhez tartozik. Ezt követően megválaszolja a kérdését azzal, hogy „a törvény a cselekedetek egyfajta szabálya és mértéke, amely az embert cselekvésre indítja, vagy attól visszatartja. [...] Tehát a törvény az észhez tartozó valami.”¹⁰

Tamás művében különbséget tesz örök törvény (lex aeterna), természeti törvény (lex naturalis), emberi törvény (lex humana), illetőleg isteni törvény (lex divina) között, az isteni törvényeket pedig tovább bontja régi és új törvényekre. Azt mondja, hogy végső soron „a világot az isteni gondviselés kormányozza, ezért maga a dolgok kormányzásának eszméje, amely Istenben mint a világegyetem Urában létezik, törvény-jellegű.”¹¹ Folytatva azt mondja, hogy „minden lény valamennyire részesedik az örök törvényből, amennyiben az örök törvény hatására irányulnak a saját actusaikra és céljaikra. [...] a természeti törvény nem más, mint az örök törvényből való részesedés az értelmes teremtményben.”¹² Mivel a különféle tudományok következtetései olyan elvekből erednek, amelyek ismerete nincs természetileg az emberekbe táplálva, hanem az emberek észbeli tevékenységük révén is felfedeznek bizonyos rendelkezéseket, amelyeket – a törvény lényegéhez tartozó egyéb feltételek teljesülése esetén – emberi törvényeknek nevezünk. Négy okkal indokolja az isteni törvény szükségességét a természeti és az emberi törvény mellett, többek között azzal, hogy az ember életének és cselekedeteinek célja az örök isteni boldogság, és e cél eléréséhez isteni törvényre van szükség. Továbbá azzal bizonyítja, hogy nem elegendő az emberi törvény minden rossz cselekedet megbüntetésére, illetőleg megtiltására, hiszen, ha minden bűnt kiküszöbölné, az végső soron a közjó rovására menne amiatt, hogy akkor jó dolgokat is megszüntetne.¹³ Ezt követően felosztja az isteni törvényt régi és új törvényre.

Az örök törvény Tamás szerint öröktől fogva létező világterv, amely megváltoztathatatlan. Ezt az örök törvényt csak Isten ismeri, az ember csak részlegesen nyerhet betekintést az értelem révén. Minden törvény, ami a helyes észből származik, az örök törvényből ered. A természeti törvény az örök törvény tükröződése a lélekben, ellenben változhat. Érdekessége, hogy nem konkrét szabályokat tartalmaz, hanem egészen általános szinten szabályozza az emberi magatartást. E törvények alapján képes az ember elhatárolni a jót a rossztól. Konkrét normáit az emberi törvény rögzíti, épp ezért mondja azt Tamás, hogy szükségszerű és hasznos volt, hogy az emberek törvényeket hoztak. Tehát elmondható, hogy minden emberi törvény a természeti

⁹ Róm 7,23.: „Tagjaiban más törvényt észlelek...”

¹⁰ AQUINÓI (2011) i. m. 3–4.

¹¹ Uo. 8.

¹² Uo. 9.

¹³ Tamás a Bibliára utal, Zsolt 19,8. kimondja, hogy „az Úr törvénye makulátlan”, „az Úr tanúsága megbízható.”

törvényből származik, így ha eltér a természeti törvénytől valamilyen módon, akkor az már nem minősül törvénynek, hanem annak megromlásának. Tehát amíg a természeti törvény meghatározza, mi a jó és a rossz, addig az emberi törvény megmutatja, mit lehet tenni, és mit nem. Az isteni törvényt a régi és az új törvény alkotja, konkrétan az Ó- és az Újszövetség könyvei foglalják egységbe. Amíg a természeti törvény feltételes, az isteni törvény feltétlen, tehát minden körülmények között be kell tartani. Célja, hogy amennyiben az emberi törvények között konfliktus merül fel, akkor ezek az isteni törvény segítségével kiküszöbölhetőek legyenek. A régi és az új törvények célja azonos: „az emberek legyenek alávetve Istennek,”¹⁴ ellenben tartalmukban nyilván különböznek, tulajdonképpen egymást kiegészítik.

A második rész (*Secunda Secundae*) foglalkozik az igazságosság kérdéseivel. Elfogadja az igazságosság azon definícióját, miszerint az igazságosság „szilárd és állandó akarat mindenkinek megadni a maga jogát.”¹⁵ Mindig máshoz való vonatkozásában kell vizsgálnunk e fogalmat, hiszen semmi sem önmagával egyenlő, hanem mással. Az igazság a természeti törvényből származik, az emberek egymáshoz való viszonyát határozza meg, lényege az egyenlőség. Az igazságosság magában foglalja a jogot.¹⁶ Arisztotelészhez hasonlóan Tamás is különbséget tett egyetemes és részleges igazság között. Az igazságosság által szolgáltat jó a másik ember javának minősül, és mint ilyen vagy a közösség javának része, vagy önálló egyéni jó, ez alapján az igazságosság által előírt kötelezettség irányulhat a közösség egészére (egyetemes igazságosság) vagy valamely tagjára (részleges igazságosság). Az egyetemes igazságosság a közjóra irányul, így az egyén kötelezettségeit határozza meg közösségével szemben, míg a részleges igazságosság az egyéni jót foglalja magában.¹⁷ A részleges igazságosságot Tamás további két kategóriára osztotta, osztó és kölcsönös igazságosságra. Az osztó igazságot úgy fogalmazza meg, hogy „a középső értéket nem a dolgok közötti egyenlőség szerint kapjuk meg, hanem a dolgok és a személyek közötti arány alapján: ahogy megelőzi az egyik személy a másikat, ugyanúgy felülmúlja az egyik személynek adott dolog azt, amit a másik személy kap.”¹⁸ A kölcsönös igazságosság esetén „az egyik személy a másiknak annak a dolognak a fejében ad valamit, amit kapott, [...] ezért a dolgok között kell egyenlőségnek lennie: amennyivel növelte az egyik személy a maga tulajdonát a másikéból, annival többet kell visszaadnia a másiknak.” A visszatérítés tehát a kölcsönös igazságosság aktusa, magában foglalja minden esetét annak, ha valakinek a tulajdonát más birtokolja, legyen szó tehát a tulajdonos beleegyezéséről (pl.: kölcsön vagy letét esetében), vagy ennek ellentétéről (pl.: rablás vagy lopás esetében). Tamás kiemeli, hogy a jogtalanul elvett tárgyak

¹⁴ AQUINÓI (2011) i. m. 181.

¹⁵ Uo. 208.

¹⁶ „A jog az igazságosság tárgya.” AQUINÓI (2011) i. m. 202.

¹⁷ TAKÁCS Péter: *Államtan. Az állam általános elmélete*. Kézirat. 2005. 14–15. (http://www2.juris.u-szeged.hu/politologia/tartalom//docs/tanszeged/I_I_11%20fejezet.pdf) (letöltés ideje: 2013. 01. 17.)

¹⁸ AQUINÓI (2011) i. m. 234.

visszatérítésére természetesen szükség van ahhoz, hogy helyreálljon az igazságosság, amely pedig feltétele az üdvösségnek.

Végezetül a *Summa Theologiae kérdései a jogról* című mű egy terjedelmes bibliográfiát tartalmaz (255–269.), amely kiváló segítséget biztosít a témával foglalkozó kutatók számára magyar és angol nyelven. A bibliográfia két fő részre került felosztásra, az első rész egy válogatást tartalmaz az elsődleges és másodlagos magyar Aquinói Szent Tamás-irodalomból, a második rész pedig az elsődleges és a másodlagos, magyar domonkos szerzetes, Horváth Sándor-irodalomból tartalmaz egy válogatást.

Bizonyítva Aquinói Szent Tamás tanainak továbbélését, egyházi és jogbölcseleti körökben egyaránt jól mutatja, hogy XXII. János pápa már 1323-ban szentté avatta őt, XIII. Leó pedig 1880-ban Tamást tette meg a katolikus tanítók védőszentjévé.¹⁹ Számos kortárs filozófus munkáiban is vissza-visszatérően megtalálhatjuk Tamás XIII. századi világszemléletét. Így például Horváth Sándor skolasztikus teológiai értekezéseiben találhatunk hivatkozásokat a tamási természetjogi fogalmakra, ahogyan megkülönbözteti a tiszta és a levezetett természetjogi fogalmakat,²⁰ továbbá a jogról való magyarozatában is kitűnik, amikor azt írja: „Ha [...] a jogot, mint tény, pozitív adottságot a történelemben föllépő jelenségek között megtaláljuk, akkor a jogtudomány és juttatás anyagát már nem kell keresnünk [...] úgy adja a valóságos élet, a történelmi szükségesség, az emberi viszonylatok változatossága, rendezésük különféle módja a jogot, mint jelenséget, dolgot.”²¹ Schütz Antal például *A bölcselet elemei* című művében azt mondja,²² hogy minden létező jog a természetjogból eredeztethető, amely azon törvények összessége, amelyek az egész emberiségre érvényesek, illetőleg ezen törvények Isten által kerültek az emberekbe, és mint olyanok, eredendően igazaknak tekinthetők.²³

Ahogy Tarján Tamás is kifejtette, „Aquinói Szent Tamást az utókor a filozófia és a teológia egyik legjelentősebb úttörőjének tekintette, ugyanis nyitott és önálló gondolkodásával szélesre tárta a kereszténység szellemi horizontját.” Legjelentősebb érdemének tekinthető egy harmonikus kapcsolatot megteremtése a tudás és a hit általi megismerés között.²⁴ Továbbvitte Arisztotelész tanait, és felhasználva Szent Ágoston munkásságát, valamint széleskörű teológiai és tudományos ismereteit, kialakította az ún. tomizmus filozófiáját. Aquinói Szent Tamás munkássága nemcsak a kereszténység, de az európai és az egyetemes kultúra számára is örök elveket alapozott meg.

¹⁹ SCHÜTZ Antal: *A bölcselet elemei. „Philosophia perennis.”* Budapest, Szent István Társulat, 1944. 541.

²⁰ HORVÁTH Sándor: *A természetjog rendező szerepe.* Budapest, Jelenkor, 1941. 34. Lásd még: SZABADFALVI József: Neoskolasztikus természetjog a két világháború között Magyarországon. *Vigilia*, 67. évf., 2002/8. 586–594.

²¹ HORVÁTH i. m. 20.; SZABADFALVI i. m. 586–594.

²² SZABADFALVI i. m. 586–594.

²³ SCHÜTZ i. m. 541.

²⁴ TARJÁN Tamás: 1274. március 7. Aquinói Szent Tamás halála. *Rubicon Kalendárium* (http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1274_marcius_7_aquinoi_szent_tamas_halala/) (letöltés ideje: 2013. 01. 17.)

Záró gondolatként Szabó Szádoktól idézem a szóban forgó könyv hátlapján is megtalálható néhány sort, amely jól összefoglalja és kifejezi Aquinói Szent Tamás példaértékű voltát. „Tamás a tudósnak és a szentnek csodálatosan összehangzó tökéletessége. Mélységes hit és alázatosság, imádság, munka, a kereszt tövében való eszmélődés, a lélek benső békéje, egyensúly teszik személyét és munkáját nagygyá. Még mint költő is megkapó erejű és dogmatikai mélységű (pl. Adoro te devote és Pange lingua). Mint bölcselő és hittudós az igazságot keresi egyedül, a bölcséletben a tekintély nála nem föltétlen, az igazságot önmagáért keresi. A hit a kiindulópontja, a hit és a tudás harmóniájára törekszik és ezt halhatatlan műveiben el is éri. A középkornak ő a legvilágosabb, legegységesebb elméje, rendszerében benne él a gyökeres átgondoltság, a módszer alaki tökéletessége, az összes problémákat átfogó egyetemesség. Alig van modern társadalmi, bölcséleti kérdés, melyre ő már választ nem adott volna ezelőtt hétszáz évvel. Nem a részletkutatásban nagy, hanem az összefoglaló rendszer az ő érdeme, melyet találóan hasonlítanak a gótikus dómokhoz. Arisztotelészt ő bányászta ki következetesen a keresztény gondolkodás számára mestere, Nagy Szent Albert nyomán, megmentette egyúttal a patrisztikus hagyománynak, Szent Ágostonnak és korát megelőző skolasztikának értékeit.”²⁵

PETŐ Alexandra
doktoranda (DE ÁJK)

— BESZÁMOLÓ —

A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI
KUTATÁSOKAT VÉGZŐ DOKTORANDUSZOK
ÉS DOKTORJELÖLTEK II. ORSZÁGOS KONFERENCIÁJA

2013. február 15-én, péntek reggel vette kezdetét az Egyetem II. János Pál dísztermében a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Kutatócsoport keretében²⁶ szervezett II. országos doktorandusz konferencia. Az Egyetem immár második éve ad otthont a rendezvénynek, amely nagy érdeklődésre tartott számot a meghívottak között. Ezt jelzi, hogy a tavalyihoz közel azonos számban jelentek meg az előadó doktoranduszok, ezúttal is az ország valamennyi egye-

²⁵ Szabó Szádok szömonográfiájából. In: BANGHA Béla (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon IV.* Budapest, Magyar Kultúra, 1933. 306.

²⁶ Pázmány Péter Katolikus Egyetem TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0014.sz. projektje.